

ЗМІСТ

Умовні скорочення.....	8
Передмова	10
Ввідний розділ. Основи теорії електричних машин.....	11
В.1. Застосування електричних машин та їх класифікація.....	11
В.2. Електромагнітні схеми та елементи аналізу ЕМ.....	15
В.2.1. Електромагнітні схеми ЕМ і сили, які здійснюють ЕМПЕ.....	15
В.2.2. Елементи аналізу ЕМ.....	26
В.2.2.1. Загальні співвідношення.....	26
В.2.2.2. Однообмоткові ЕМ	31
В.2.2.3. Двообмоткові однофазні ЕМ	38
В.2.2.4. Двообмоткові багатофазні ЕМ.....	48
В.2.3. Принципи перетворення електричної енергії на ЕМ	63
В.2.3.1. Режим перетворювання електричної енергії	63
В.2.3.2. Режим електромеханічного перетворювання енергії.....	64
В.2.3.2.1. Активна потужність: баланс, складові, їх напрями та величини	65
В.2.3.2.2. Баланс та складові реактивної потужності.....	72
В.3. Особливості фізичних явищ окремих типів і узагальнена теорія електричних машин.....	74
В.3.1. Особливості фізичних явищ у машині постійного струму	75
В.3.2. Загальні особливості фізичних явищ машин змінного струму	80
В.3.3. Особливості фізичних явищ у синхронній машині.....	82
В.3.4. Особливості фізичних явищ в асинхронній машині	88
В.3.5. Особливості фізичних явищ у трансформаторі.....	93
В.3.6. Ідентичність основних фізичних явищ усіх типів ЕМ та модель УЕМ.....	94
В.3.7. Особливості використання моделі УЕМ для аналізу окремих типів ЕМ.....	99
В.4. Втрати, нагрівання і охолодження електричних машин.....	104
В.4.1. Втрати в електричних машинах	104
В.4.2. Рівняння процесів нагрівання та охолодження ЕМ	106
В.4.3. Режими навантаження електричних машин.....	110
В.4.4. Охолодження електричних машин.....	114
В.5. Принципи побудови ЕМ та їх конструкційні виконання.....	117
В.5.1. Активні частини ЕМ, їх характерні конструкції.....	117
В.5.2. Конструкційні частини ЕМ, їх призначення та будова.....	118
В.5.3. Основні види конструкційних схем ЕМ	121
В.5.3.1. Конструкції активного шару ЕМ.....	122

В.5.3.2. Конструкційні виконання ЕМ	124
В.5.3.2.1. Конструкційні виконання за способом монтажу	124
В.5.3.2.2. Конструкційні виконання за ступенем захисту.....	125
В.5.3.2.3. Конструкційні виконання ЕМ та ступенем охолодження	126
В.5.3.2.4. Виконання ЕМ за рівнем шуму	126
В.6. Матеріали, з яких виготовляють ЕМ.....	127
В.6.1. Активні матеріали	127
В.6.1.1. Струмopовідні матеріали	128
В.6.1.2. Магнітопpовідні матеріали	129
В.6.1.3. Магнітнотверді матеріали для ПМ	132
В.6.2. Конструкційні матеріали.....	134
В.6.2.1. Конструкційні матеріали механічних систем	134
В.6.2.2. Електроізоляційні матеріали.....	134
В.6.2.3. Конструкційні матеріали ковзного струмознімання.....	136
В.7. Основні характеристики та показники роботи ЕМ.....	136
В.7.1. Характеристики та показники роботи ЕМ загальнопромислового використання.....	136
В.7.2. Основні характеристики та показники роботи ІЕМ та ІСЕМ САІ	144
В.8. Основні етапи історії розвитку ЕМ.....	148
В.9. Запитання та задачі	156
Розділ 1. Загальні питання будови й теорії машин постійного струму.....	165
1.1. Застосування, принцип дії та рівняння стану ЕМПС	165
1.2. Будова машин постійного струму.....	171
1.3. Обмотки твірниць	176
1.3.1. Загальні поняття	176
1.3.2. Проста паралельна обмотка.....	180
1.3.3. Проста послідовна обмотка	184
1.3.4. Складні обмотки	187
1.4. ЕРС обмотки твірниць та електромагнітний момент електричної машини	193
1.5. Магнітне коло, характеристика намагнічування	195
1.5.1. Загальні питання, ділянки магнітного кола	195
1.5.2. Намагнічувальна сила повітряного проміжку	197
1.5.3. Намагнічувальна сила зубцевої зони твірниць	200
1.5.4. Результатна НС ЕМПС	203
1.6. Реакція твірниць ЕМПС	206
1.6.1. Магнітне поле ненасиченої машини зі щітками на поперечній осі	206
1.6.2. Поперечна реакція твірниць насиченої машини.....	210
1.6.3. Реакція твірниць машини зі зміщеними щітками.....	213
1.7. Комутація ЕМПС	215

1.7.1. Загальні положення. Процес комутації	215
1.7.2. Класична теорія комутації	220
1.7.3. Середньопрямолінійна теорія комутації.....	223
1.7.4. Комплексна теорія комутації.....	230
1.7.5. Способи покращення комутації.....	239
1.8. Головні розміри, основні електромагнітні навантаження і масогабаритні показники електричних машин постійного струму	242
1.9. Тенденції конструювання ЕМ і серії МПС.....	245
1.9.1. Загальні положення	245
1.9.2. Серії машин постійного струму	247
1.9.3. Основні характеристики серій МПС	248
1.10. Особливості будови та аналізу ЕМ зі збудженням від постійних магнітів.....	249
1.10.1. Загальні поняття, особливості будови	249
1.10.2. Особливості розрахунку МЕМ	252
1.10.3. ФФ-діаграми ПМ, графоаналітичний розрахунок МЕМ.....	257
1.11. Вентильні машини постійного струму	264
1.11.1. Комутаційні процеси в потужних ВеМПС	264
1.11.2. Будова ВеМПС та їх конструкційних вузлів	269
1.11.3. Трисекційні ВеМПС	272
1.12. Електричні машини транспортних засобів.....	277
1.12.1. Типи, режими роботи, параметри ТЗ та їхніх ЕМ	287
1.12.2. Принципи вибору параметрів основних елементів схеми електроприводу ведучих коліс	281
1.12.3. Елементи розрахунку ЕМТЗ	282
1.13. Електричні машини побутової техніки.....	285
1.14. Особливості роботи, будови та аналізу ЕМ САІ ПС	287
1.15. Теорія перехідних процесів у колекторних машинах.....	290
1.15.1. Фізичні явища та методи дослідження	290
1.15.2. Рівняння динамічного стану колекторної УЕМ.....	298
1.15.3. Рівняння динаміки двообмоткової КЕМ постійного струму	301
1.15.4. Базова модель машини, її параметри та перетворення	303
1.16. Запитання та задачі	306
Розділ 2. Генератори постійного струму.....	311
2.1. Застосування, класифікація та елементи аналізу ГПС	311
2.2. Характеристики ГПС.....	319
2.3. Характеристика неробочого режиму і самобудження генераторів.....	319
2.4. Навантажувальні характеристики генераторів	324
2.5. Зовнішні характеристики генераторів.....	327
2.6. Регульовальні характеристики генераторів.....	337
2.7. Паралельна робота ГПС	339
2.8. Погашення поля генератора постійного струму.....	345

2.9. Серії генераторів постійного струму	346
2.10. Особливості конструкцій, розрахунків і роботи МЕГ	347
2.10.1. Особливості конструкцій МЕГ	347
2.10.2. Особливості розрахунків МЕГ	350
2.10.3. Регулювання і стабілізація вихідної напруги МЕГ	352
2.11. Особливості роботи ВеГПС	354
2.11.1. Загальні відомості. Неробочий режим	354
2.11.2. Комутаційні процеси під час навантаження	355
2.11.3. Особливості роботи навантаженого ВеГПС	358
2.12. Генератори постійного струму транспортних засобів	359
2.12.1. Класифікація та сфери застосування ГПС ТЗ	359
2.12.2. Тягові генератори потужних ТЗ	360
2.12.3. Тягові генератори ТЗ середньої потужності	363
2.12.4. Спеціальні генератори ТЗ	366
2.12.4.1. Спеціальний збудник головного ТЕГ потужного ТЗ	366
2.12.4.2. Спеціальний генератор ТЗ з поперечним полем	367
2.12.4.3. Однофазні перетворювачі ТЗ	369
2.12.5. Допоміжні ГПС ТЗ	372
2.12.6. Генератори ТЗ для живлення їх бортових систем	373
2.13. Генератори побутової техніки	376
2.13.1. Генератори вітроелектростанцій	376
2.13.2. Зварювальні генератори з поперечним полем	376
2.14. Особливості будови, фізичних явищ, аналізу та характеристик генераторів САІ	377
2.14.1. Загальні поняття	377
2.14.2. Тахогенератори	378
2.14.3. Електромашинні підсилувачі	383
2.15. Перехідні процеси в генераторах	392
2.15.1. Загальні поняття	392
2.15.2. Генератор незалежного збудження	396
2.15.3. Шунтовий генератор	407
2.15.4. Генератор з незалежно-паралельним збудженням	412
2.15.5. Генератор з незалежно-паралельно-послідовним збудженням	415
2.15.6. Тахогенератори	416
2.15.7. Електромашинні підсилувачі	419
2.16. Запитання та задачі	425
Розділ 3. Двигуни постійного струму	433
3.1. Принцип оборотності МПС, призначення і класифікація двигунів	433
3.2. Двигуни загальнопромислового застосування	435
3.2.1. Основні рівняння двигуна, його характеристики та стійкість роботи	435
3.2.2. Пуск двигунів	446

3.2.3. Регулювання швидкості обертання ДПС.....	451
3.2.4. Гальмування двигунів.....	457
3.2.5. Імпульсне керування КДПС	464
3.2.6. Особливості фізичних явищ у двигунах пульсівного та імпульсного струму, наближений аналіз їх роботи.....	470
3.3. Особливості будови та аналізу МЕД.....	478
3.3.1. Загальні положення	478
3.3.2. Особливості конструкції	478
3.3.3. Особливості розрахунку.....	480
3.4. Вентильні двигуни постійного струму.....	482
3.4.1. Призначення, класифікація, особливості аналізу та фізичних явищ ВеД.....	482
3.5. Особливості будови, розрахунку та експлуатації ТДПС.....	488
3.5.1. Особливості конструкцій ТД.....	488
3.5.2. Особливості розрахунку ТД.....	491
3.5.3. Особливості експлуатації ТД.....	493
3.5.4. Особливості роботи ТД пульсівного струму	495
3.6. Двигуни постійного струму САІ	503
3.6.1. Універсальні колекторні двигуни	503
3.6.2. Виконавчі двигуни	509
3.6.2.1. Загальні поняття.....	509
3.6.2.2. Двигуни з твірницьвим керуванням	514
3.6.2.3. Двигуни з полюсним керуванням.....	517
3.6.3. Моментні двигуни.....	518
3.7. Особливості конструювання та серії ДПС	526
3.8. Перехідні характеристики в двигунах постійного струму та їх динамічні характеристики	528
3.8.1. Елементи теорії перехідних процесів у двигунах постійного струму на прикладі імпульсного керування ними.....	528
3.8.2. Перехідні процеси в двигунах постійного струму з постійним потоком збудження	529
3.8.3. Перехідні процеси в ДПС з послідовним збудженням	539
3.9. Перехідні процеси у виконавчих двигунах постійного струму та їх передатні функції	547
3.9.1. Виконавчі двигуни з твірницьвим керуванням	547
3.9.2. Виконавчі двигуни з полюсним керуванням.....	549
3.10. Запитання та задачі.....	551
Список літератури.....	562